

СПІВЕЦЬ НАРОДНЬОГО ЄДНАННЯ

Большевики, прибравши владу до своїх рук, наплюжили чистий образ поета. Але робили вони це «тонко», «політично», маскуючись під великих друзів і шанувальників поета. Вони розуміли, яку виключну популярність здобув геній Шевченка серед українського народу. Використати цю популярність у своїх цілях—таке завдання поставили вони перед собою. Тому вже з самого початку окупації України большевиками натрапляємо на численні спроби замаскувати зміст творчості Шевченка, намагання накинути Шевченкові ті думки й почуття, які були витвором большевицької «літературознавчої» кухні.

І в ці жорстокі часи українська інтелігенція, всупереч большевицьким заходам, намагалась продовжувати і поглиблювати наукове вивчення Шевченкової спадщини. Пророблено колосальну роботу над редагуванням тексту Шевченкових творів, написано чимало цінних розвідок про творчість поета. Самовіддано працювали на цій ділянці літературознавства Єфремов, Мих. Новицький, Дорошкевич та інші дослідники. Але наукове вивчення Шевченкового літературного доробку муляло очі большевикам. І вони, заховавши кращих шевченкознавців у льохах НКВД, заховали їхні книжки за ґратами неприступних для читача «спеціальних фондів» бібліотек. Відтепер большевицькі борзописці вільніше зідхнули: нікому було викривати безграмотність їхньої писанини, і вони могли «активізуватися», накладаючи Шевченкові що завгодно. Шевченка оголошувано і атеїстом, і другом «бідних євреїв», і спільником московських революціонерів.

Науково-дослідний інститут ім. Шевченка з 1933 р. очолив лях Шаблювський, один з найбільших помічників Постишева і Косіора. З якоюсь оскаженою люттю дегенерага і садиста обплював він усе цінне, зроблене цілими поколіннями українських шевченкознавців. Він став всесильним магнатом у царині історії літератури української, і коли до нього на редакцію потрапляли роботи інших дослідників, він їх так обробляв своїм пахабним пером, так, що авторам потім доводилося тільки руками розводити.

Большевики своїм трактуванням поезій Шевченка викривили всі основні лінії ідейного змісту його творчості. Вони ненастатно підкреслювали лише соціальний бік Шевченкової проповіді. Звичайно, Шевченко був лютим ворогом кріпосницького рабства і взагалі всіх виявів пекучої соціальної несправедливості. Але твердячи це, большевицькі «дослідники» не відкривали нічого нового. Вони лише повторювали азбучні істини, зрозумілі кожному і висловлювані в шевченкознавчій літературі безліч разів критиками, дослідниками ще задовго до народження большевицького «літературознавства». Зате цю істину вони звільгаризували. Вони приховали, те, що Шевченків протест проти соціальної неволі є лише складовою частиною ширшої ідеї—ідеї визволення українського народу.

В своїй хаті своя правда
І сила, і воля
— говорив він, звертаючись до земляків із потужним закликком об'єднатись усім, незалежно від свого соціального стану для спільної боротьби за свої потоптані права.

Розкуйтеся, братайтеся, —
кликав він і загрожував народнім судом усім тим, хто свої вузько кастові інтереси ставить понад інтереси народу.

Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде!
Розкуються незабаром
Заковані люде.
Настане суд...

Большевики розглядали Шевченкові закликки до братання між паном і мужиком, поперше, як випадковий, нехарактерний мотив для його творчості, властивий, мовляв, лише «Послانیю», подруге, розглядали ці закликки, як вираз ідейної незрілості поета. Тому пізніше, казали вони, Шевченко був далекий від проповіді соціального єднання.

Обидва ці твердження легко заперечити на підставі пильного розгляду самих поезій Великого Кобзаря. Ідея єднання глибоко корениться у поета в його свідомості як основа його світогляду, бо прийшов він до неї шляхом урахування історичного досвіду нашого народу.

Разом з тим Шевченко бачить, що 1768 року, на початковій етапі, гайдамацький рух розвивався з великим успіхом саме завдяки єднанню в ньому всіх верств народу. Про урочистий момент освячення ножів він каже:

... Над Тясмином
У темному гаю,
Зібралися; старий, малий,
Убогий, багатий
Посідалися, — дожидають
Великого свята.

Що Шевченкове ставлення до ідеї соціального єднання не змінилося й наприкінці життя,

легко побачити, вдумавшись у зміст його такої загальновідомої поезії, як «Осії, гл. XIV». Аджеж це не просто заклик до кривавої розправи над панами, як намагалися трактувати цей твір большевики, а розпачливий зойб над жахливою дійсністю, в якій так мало духового єднання між братами народу. І в цьому поет бачить загрозу страшної катастрофи. «Погибнеш, згинеш, Україно, не стане знаку на землі!»—каже він, і звертається «до матері України» з благанням востаннє жорстоким і гучним словом попередити українське панство про ту катастрофу, яку воно готує собі, а разом із тим і всьому народньому організмові.

Воскресни, мамо! І вернися
В світлицю-хату, опочий,
Бо ти аж надто вже втомилась,
Гріхи синовні несучи.
Спечивши, скорбная, скажи,
Прорци своїм лукавим чадам,
Що пропадуть вони, лихі,
Що їх безчестіє і зрада,
І криводушіє — огнем,
Кровавим, пламенним мечем
Нарізані на людських душах,
Що крикне кара невиспуща...

Чи був Шевченко революціонером? Так, звичайно. Але він не був того типу революціонером, яким його вперто хотіли зробити большевики. Він був великим попередником українського революційного руху, того руху, під прапором якого самовіддано стали люди різних соціальних категорій, надихані палкою любов'ю до своєї батьківщини. Він був попередником того революційного руху, що у визвольних змаганнях 1917—1919 років, у збройній боротьбі тих років за вільну Україну створив живу заслону для Заходу від большевицької навали.

Такий є Шевченко. І ніякими фальсифікаціями цього не замаскувати.

Ю. БЛОХИН.